

Országos írásbeli döntő

3. osztály

1. Azokat a szópárokat jelöljétek meg, amelyeknek mindkét tagjába beírható egy-egy hosszú *ő* a vonalra!

(A) *b_rönd – ök_r* (B) *t_rök – főz_k* (C) *_rök – _röl*
 (D) *kölcs_n – bölcs_* (E) *rend_r – ölt_ny*

Megoldás: Íme, a szópárok a megfelelő *ö*, illetve *ő* betűkkel: A) *bőrönd – ökör*. B) *török* (népnév) vagy: *török* (a *tör* többes száma) – *főzők* vagy: *főzők* (*főző* személyek, a *főz* ige folyamatos melléknévi igenévi alakja). C) *örök* vagy: *örök* (az *ör* főnév többes száma) – *öröl*. D) *kölcsön – bölcső*. E) *rendőr – öltöny*.

Helyes válasz(ok): B C

2. Mely esetekben lehet egyetlen betűt beilleszteni a vonalra, hogy egy olyan szó jöjjön létre, amelyik visszafele olvasva is értelmes?

Például: *B_L: BÁL → LÁB*

(A) *MÉ_* (B) *NÉ_* (C) *G_L* (D) *_ÉT* (E) *_AV*

Megoldás: Mindegyik felkínált esetben található egy-egy megfelelő betű: *MÉG → GÉM; NÉV → VÉN; GÓL → LÓG; LÉT → TÉL; SAV → VAS*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. A helyesen írt szavak kezdőbetűiből egy újabb szó jön ki. Mit jelent ez a szó?

dulakottak, bánja, untatyja, úsztatja, agyjon, sikerüljön, annyát

(A) *gazdag* (B) *bánatos* (C) *török méltóság, rang*
 (D) *dulakodás* (E) *egy édesvízi halfajta neve*

Megoldás: Helyesen írtuk a *bánja, úsztatja* és *sikerüljön* szavakat. Ezek kezdőbetűiből a *bús* melléknév olvasható össze, amelynek jelentése: *bánatos*. A többi szó helyesen: *dulakodtak, untatja, adjon, anyját*.

Helyes válasz(ok): B

4. Melyik kifejezés, toldalékos szóalak felel meg jelentésben az alábbi népdalrészletben szereplő szavak valamelyikének?

Idvezlégy, kis Jézuska!

Idvezlégy, ó, kisbaba!

Mért fekszel a jászolban,

a hideg istállóban?

Hol a fényes palota?

Hol a kényes nyoszolya?

Hol a lépes mézecske,

vajjal mázolt köcsöge?

(A) *vályuban, etetőben* (B) *szalmában* (C) *kelme*
 (D) *ágy, fekhely* (E) *pólya*

Megoldás: A régies *jászol* főnév jelentése: *vályú, etető*. A *nyoszolya* megfelelője az *ágy, fekhely*. A többi felkínált szónak nincs jelentésbeli párja a népdalban.

Helyes válasz(ok): A D

5. Jelöljétek meg az alábbi idézettel kapcsolatos igaz állításokat!

„Mit csináltak, három nyulak?

Úgy ültök ott, mint az urak...”

(A) *A kérdező, aki a nyulakat megszólítja, egy szarka.*
 (B) *A nyulak lóditanak a kérdésre válaszolva.*
 (C) *A három nyúl hírére megrémül a róka, a farkas és a medve is.*
 (D) *A vadász elhatározza, hogy lelövi a nyulakat.*
 (E) *Az idézett mese több szereplőjét hiszékenység és butaság jellemzi.*

Megoldás: Az idézet Zelk Zoltán jól ismert verséből származik, melynek címe: *A három nyúl*. A verses mesében a „selyemfüvön” ülő nyulakat valóban egy szarka szólítja meg. A nyulak megtréfálják a szarkát, és a kérdésére azt felelik, hogy ebédre rókahúst fognak enni. A pletykák, illetve a rémhírek természetét mutatja be

a mese, ahogy a szájról szájra terjedő hír egyre nagyobbak és félelmetesebbnek írja le a nyulakat, mint valami szörnyeket, akiktől halálra rémült a róka, a farkas, a medve, de még a vadász is, aki még a puskáját is eldobja ijedtében. A három nyuszin kívül az említett szereplők mindegyike buta és hiszékeny volt.

Helyes válasz(ok): A B C E

6. Melyik hiányos szót lehet egy adott mássalhangzó rövid és hosszú változatával is kiegészíteni?
Például: szá_ → szál és száll.

(A) ka_a (B) vásá_a (C) le_ (D) e_ött (E) fe_el

Megoldás: A felkínált szavak mindegyikéhez lehet legalább egy-egy olyan mássalhangzót találni, amely megfelel a kiírásnak. Íme, egy-egy példa: A) *kasza, kassza*; B) *vására, vásárra*; C) *len, lenn*; D) *előtt, ellőtt* ('ellőtt mellette'); E) *fejel, fejjel*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

7. Rakjatok ki minél több szót a SÓVÁROG ige betűiből úgy, hogy minden betű többször, újra felhasználható, de egy szóban egy adott betű csak egyszer szerepeljen! Ezután jelöljétek meg az igaz állításokat!

- (A) A kiinduló „sóvárog” szó azt jelenti, hogy: mereng.
(B) A leghosszabb kirakható szó négy szótagos.
(C) A kirakható szavak között vannak magánhangzóra végződők is.
(D) Az egyik kirakható szó jelentése: ír, vés.
(E) A v-vel kezdődő kirakható szavak között van ötbetűs.

Megoldás: Hamis az A állítás, hiszen a *sóvárog* ige jelentése nem 'mereng', hanem 'vágyakozik'. Sok szó kirakható a megadott feltételek szerint, de négy szótagos semmiképpen nem lehet köztük, hiszen csak három magánhangzónk van, ami azt jelenti, hogy egy kirakott szó legfeljebb három szótagból állhat. Több olyan szót is kirakhatunk, amelyek magánhangzóra végződnek. Ilyenek például: *só, váró, vágó, orsó* és *rágó*. Kirakható ige a *ró*, amely azt jelenti, hogy 'ír', illetve 'vés'. Az egyik v-vel kezdődő szó a *város*, és ez épp öt betűből áll.

Helyes válasz(ok): C D E

8. Mely szavak illenek a kipontozott helyek valamelyikére?

„Kapkod fűhöz-fához,
..... a vargához,
fűzfahegyen
Varjú Varga”

(A) repül (B) szalad (C) lakó (D) ülő (E) Tamáshoz

Megoldás: Talán nem volt nehéz felismerni, hogy az idézet Móra Ferenc *A cinege cipője* című verséből származik. Ennek ismeretében könnyű a kiegészítés is:

„Kapkod fűhöz-fához,
szalad a vargához,
fűzfahegyen lakó
Varjú Varga Pálhoz.”

Helyes válasz(ok): B C

9. Egy hazánkban is honos, fekete madár nevét rejti az alábbi titkosírás. Mely pontokban szerepel ugyanezzel a titkosírással helyesen valamilyen madár neve? 5 25 18 1

(A) 3 16 3 15 4 (B) 18 1 18 35 18 18 (C) 12 9 30 19 9
(D) 14 10 20 1 (E) 6 1 30 35

Megoldás: A „titkosírás” megfejtése igen egyszerű: természetesen minden szám az általa helyettesített betű sorszámának felel meg az ábécében. Ezt a megadott feladványon a legkönnyebb kipróbálni. 5 = cs; 25 = ó; 18 = k; 1 = a. Ezekből összeolvasható a *csóka* neve. A már megfejtett számokat felhasználva, a még ismeretleneket kiszámolva a következő szavakat kapjuk: *bibic, kakukk, gerle, hélya, daru*. Közülük egynek az írása helytelen, és ez a 'hélya', amit helyesen j-vel kell írni: *héja*. A helyes megoldáshoz egyrészt szükség volt az ábécé biztos ismeretére, másrészt az itt szereplő madárnevek, illetve helyesírásuk ismeretére.

Helyes válasz(ok): A B C E

10. A betűrendbe sorolás szabályai szerint melyik két szó illik a sorba?

bab – baba – babér – _____ – baj – bajnok – _____ – bajusz

- (A) *báb* (B) *bába* (C) *bábu* (D) *bájos* (E) *bajvívás*

Megoldás: A betűrendbe sorolás egyik fontos szabályát feltétlenül ismerni és alkalmazni kellett ahhoz, hogy a jó megoldás kijöjjön. E szerint alapvetően nem teszünk különbséget egy adott magánhangzó rövid, illetve hosszú változata között. (Ez alól csak akkor van kivétel, ha két egymást követő szó esetében mindössze ez az egy különbség van. Ilyenkor – ahogy az ábécében is – a rövid magánhangzó megelőzi a hosszút.) Ennek megfelelően a *báb* és a *bába* szavak nem követhetik a *babér* főnevet. Ide tehát a *bábu* kerül, amely ugyanakkor annak a szempontnak is megfelel, hogy valóban megelőzi a *baj* főnevet. A *bajnok* után állhat a *bájos* és a *bajvívás* is, ám a *bajusz* szót ezek közül csak a *bájos* előzheti meg, hiszen az *u* is megelőzi a *v*-t az ábécében.

Helyes válasz(ok): C D

11. Melyik szót kell biztosan, minden szövegben nagy kezdőbetűvel írni?

- (A) *ÚR* (B) *NAGY* (C) *VIRÁG* (D) *KOVÁTS* (E) *KEDVES*

Megoldás: Helyesírásunk pontosan rögzíti a nagy kezdőbetűvel írás szabályait. Minden szót nagybetűvel kezdünk akkor, ha a mondat elejére kerül. Ám az itt felsoroltakról erre vonatkozóan nem lehet tudni semmit; ezen szavak bármelyike kerülhet egy-egy mondat belsejébe is. (Becsapós lehetett ebből a szempontból a „*kedves*” melléknév, mert igen gyakran fordul elő megszólítás elején, ahol természetesen nagybetűvel kell kezdeni, de előfordulhat bárhol máshol is. Továbbá az „*úr*” főnév is gyakran része megszólításnak, ahol ezt is nagybetűvel kell írni, de erre éppúgy igaz, hogy szerepelhet más helyzetben is.) A másik fontos szabály, hogy nagybetűvel kezdjük a tulajdonneveket. A felkínáltak közül lehet tulajdonnév a „*Nagy*” mint vezetéknev; és lehet tulajdonnév a „*Virág*” is, akár vezeték-, akár keresztnévi használatban. Ezek a szavak ugyanakkor nem feltétlenül tulajdonnevek. 'A házunkhoz nagy kert tartozik. Sok szép virág nyílik benne kora tavasztól késő őszig.' Az egyetlen szóalak az A – E válaszlehetőségek közül, amely kizárólag tulajdonnév lehet: a 'Kováts'. Erre a helyesírásából lehet következtetni, mert *ts*-re csak a tulajdonnév végződik.

Helyes válasz(ok): D

12. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Fogához veri

- (A) 1) *az aranyat* 2) *bizalmatlan* (B) 1) *az aranyat* 2) *gazdag*
 (C) 1) *a garast* 2) *szegény* (D) 1) *a garast* 2) *fukar*
 (E) 1) *a kanalat* 2) *koplal*

Megoldás: A szólás kiegészítve: *a fogához veri a garast*. Az olyan emberre mondjuk, aki nehezen ad ki pénzt a kezéből, azaz *fukar* – és ez az anyagi helyzetétől teljesen független.

Helyes válasz(ok): D

13. Milyen sorrendben hiányoznak a *j* és *ly* betűk az alábbi kifejezésekből?

he _ _ egy, ka _ akba _ nok, re _ té _ , megi _ ed

- (A) *ly, j, ly, j, j, ly, j* (B) *ly, j, j, ly, j, ly, j* (C) *ly, j, j, j, ly, ly, j*
 (D) *ly, j, j, j, j, ly, j* (E) *ly, j, j, ly, ly, j, j*

Megoldás: Íme, a felsorolt szavak helyesen kiegészítve: *helyjegy, kajakbajnok, rejtély, megijed*. A beillesztett betűk sorrendje: *ly, j, j, j, j, ly, j*.

Helyes válasz(ok): D

4. osztály

1. A helyesen írt szavak kezdőbetűiből az előfordulás sorrendjében egy újabb szó jön ki. Mit jelent ez a szó?
gereblyéz, selyt, rejtélyes, épül, ovodás, ígéret, megigazít, rugkapál

(A) vízi madár (B) szarvasféle (C) fanyar gyümölcs
(D) pityereg (E) a verssorok végének összecsengése

Megoldás: Helyesen írtuk a *rejtélyes*, az *ígéret* és a *megigazít* szavakat. Ezek kezdőbetűiből a *rím* főnév olvasható össze, amely a verssorok végének összecsengését jelenti. A többi szó helyesen: *gereblyéz, sejt, épül, óvodás, rúgkapál*.

Helyes válasz(ok): E

2. Mely esetekben lehet egyetlen betűt beilleszteni a vonalra, hogy egy olyan szó jöjjön létre, amelyik visszafele olvasva is értelmes?

Például: B _ L: BÁL → LÁB

(A) I _ A (B) DÚ _ (C) R _ V (D) SZ _ L (E) _ ÉNY

Megoldás: Mindegyik felkínált esetben található egy-egy megfelelő betű: *IMA* → *AMI*; *DÚL* → *LÚD*; *RÉV* → *VÉR*; *SZEL* → *LESZ*; *LÉNY* → *NYÉL*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. Tegyétek betűrendbe az alábbi szavakat! Mely kifejezések felelhetnek meg jelentésben a betűrend szerinti elsőnek, illetve utolsóknak?

tántorog tangó tángál tanonc

(A) páros táncfajta (B) dühöng (C) támolyog
(D) ütlegel (E) szakmunkás növendék, gyakornok

Megoldás: Az első lépés a felsorolt szavak betűrendbe állítása: *tángál, tangó, tanonc, tántorog*. Ehhez ismerni kellett a betűrendbe sorolás egy fontos szabályát, amely szerint alapvetően nem teszünk különbséget egy adott magánhangzó rövid, illetve hosszú változata között. (Ez alól csak akkor van kivétel, ha két egymást követő szó esetében mindössze ez az egy különbség van. Ilyenkor – ahogy az ábécében is – a rövid magánhangzó megelőzi a hosszút.) A *tángál* igének az 'ütlegel', a *tántorognak* a 'támolyog' felel meg.

Helyes válasz(ok): C D

4. Összesen hányszor fordul elő ige (cselekvést, történést, létezést jelentő szó) a népdalrészletben?

*Téged látlak mindig álmomban,
álmom után minden dolgomban.
Ha sóhajtok, érted a panasz,
ha örülök, érted vagy az.*

(A) 3-szor (B) 4-szer (C) 5-ször (D) 6-szor (E) 7-szer

Megoldás: A népdalrészlet igéi: *látlak, sóhajtok, örülök, vagy az*. Becsapós lehetett, hogy kétszer is megjelenik az *érted* szó, amely más szövegkörnyezetben lehetne ige, de itt nyilvánvalóan a 'számodra' jelentésű névmás. Továbbá nehezítette a feladatot az is, hogy fel kellett ismerni a *vagy az* szóalakról, hogy az itt nem főnév, hanem a létige egy régies alakja.

Helyes válasz(ok): B

5. Jelöljétek meg a *Himnuszra* vonatkozó igaz állításokat!

(A) A *Himnuszt* Kölcsey Ferenc írta több, mint 200 évvel ezelőtt.
(B) Az első versszak kilencnél több köznevet tartalmaz.
(C) A 2. versszak igéi mind múlt időt fejeznek ki.
(D) A 2. versszakban szereplő 'bérc' szó rokon értelmű párja az 'orom'.
(E) A versben említett Bendegúz Árpád fejedelem apja volt.

Megoldás: Nemzeti imádságunkat valóban Kölcsey Ferenc szerezte 1823-ban, tehát több, mint 200 évvel ez előtt. Az első versszak köznevei (a versben olvasható toldalékokkal): *magyart, kedvvel, bőséggel, kart, ellen-séggel, balsors, esztendőt, nép, múltat, jövődőt*. Ez mindösszesen tíz, tehát igaz a (B) állítás is. Hamis ugyanakkor a (C), ugyanis a második versszak legtöbb igéje valóban múlt idejű, ám a 'zúgnak' jelen időben áll. A (D) igaz: a *bérc* főnév azt jelenti 'orom', 'hegycsúcs'. Ismét hamis az (E); Bendegúz nem Árpád fejedelem apja, hanem Attila hun királyé. A honfoglaló Árpád apját Álmosnak hívják.

Helyes válasz(ok): A B D

6. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Kijön a

- (A) 1) lépésből 2) eltéved (B) 1) szívéből 2) bevall valamit
(C) 1) szívéből 2) megkönnyebbül (D) 1) sodrából 2) elveszti a türelmét
(E) 1) sodrából 2) rossz, bűnös útra tér

Megoldás: A szólás helyesen: *kijön a sodrából*. Ezt arra az emberre mondjuk, aki elveszti a türelmét, hirtelen dühbe gurul.

Helyes válasz(ok): D

7. Azokat a hiányos szavakat jelöljétek meg, amelyeket ki lehet egészíteni egy betűvel úgy, hogy a kapott szó vagy toldalékos szóalak cselekvést kifejező szó (ige) és köznévf is legyen!

Például: *_ár* → *vár* ('várakozik' és 'erődítmény').

- (A) *_ír* (B) *do_ja* (C) *já_at* (D) *szá_* (E) *f_z*

Megoldás: Mindegyik megadott szót ki lehet egészíteni a kiírásnak megfelelően: *sír* vagy *nyír*, *dobja*, *járat*, *szán*, *fűz*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

8. Mit fogad meg a holló La Fontaine verses meséjének a végén?

*„A holló ámul, pironkodva, végre
Megesküszik, hogy nem megy soha jégre.”*

- (A) *Nem hallgat többé másra.* (B) *Nem viszi vásárra a bőrért.*
(C) *Nem hordja fenn az orrát.* (D) *Nem hagyja, hogy lóvá tegyék.*
(E) *Soha többé nem lesz balszerencséje.*

Megoldás: Az idézet *A holló meg a róka* című tanmesének az utolsó két sora.

A róka jól becsapta a hollót kicsalva csőréből a sajtot. A hoppon maradt madár tanult az esetből, és megfogadta, hogy nem hagyja, hogy még egyszer becsapják, azaz *lóvá tegyék*.

Helyes válasz(ok): D

9. Nagy László verséből idézünk. Jelöljétek meg az igaz állításokat!

*„Szaporább kopogás, csörgés
támad, ha jön az ember,
s bottal az ágak bogára
boldogan ráver.”*

- (A) *A versben ábrázolt cselekvés, kerti munka általában tavaszra esik.*
(B) *Azért ver az ember az ágakra, hogy a bogarakat elriassza.*
(C) *Az idézet összesen hat főnevet tartalmaz.*
(D) *A részletben van tulajdonságot kifejező szó (melléknév).*
(E) *A 'támad' ige jelentése itt: keletkezik.*

Megoldás: Az idézett vers címe: *Dióverés*. Azt az őszi kerti foglalatosságot festi le, amelynek során a már érett, de még az ágvégeken kapaszkodó diókat az emberek egy hosszú bottal leverik a fáról, hogy a földről összeszedjék. Tehát nem a bogarak elriasztásáért ver az ember az ágakra. Az idézet főnevei: *kopogás, csörgés, ember, bottal, ágak, bogára*. Ez mindösszesen hat. Tulajdonságot kifejező szó a *szaporább*, illetve ugyancsak

melléknév, bár itt határozóraggal a *boldogan*. A *támad* ige első jelentése 'ráront', de itt „kopogás, csörgés támad”, azaz 'keletkezik'.

Helyes válasz(ok): C D E

10. Játék a betűkkel. Rakjatok ki legalább kétbetűs szavakat a TOBORZÓ főnév betűiből! Mit jelenthet egy-egy így kijött szó?

(A) *ír, vés*

(B) *ünnepélyes lakoma*

(C) *eszközzel ütleget*

(D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*

(E) *programozható gép, szerkezet*

Megoldás: Mindegyik felkínált meghatározásnak megfelel egy-egy olyan szó, amelyet a TOBORZÓ főnév betűiből rakhatunk ki.

(A) *ír, vés*: RÓ. (B) *ünnepélyes lakoma*: TOR. (C) *eszközzel ütleget*: BOTOZ. (D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*: BOZÓT. (E) *programozható gép, szerkezet*: ROBOT.

Helyes válasz(ok): A B C D E

11. Jelöljétek meg a Szent István királlyal kapcsolatos igaz állításokat!

(A) *A IX. században született.*

(B) *Keresztése előtt Vajk volt a neve.*

(C) *Apja Géza fejedelem volt.*

(D) *Anyját Gizellának hívták.*

(E) *Szent István ünnepnapja hagyományosan az új kenyér ünnepe is.*

Megoldás: Bár nem tudjuk pontosan, a legvalószínűbb, hogy 975 körül született Magyarország első királya, Szent István; azaz nem a IX., hanem a X. században. Igaz azonban a (B) állítás: mielőtt a kereszttségben felvette volna az István nevet, Vajknak hívták. Igaz a (C) is: Szent István trónra lépése előtt az országot az apja, Géza vezette, de ő nem király, hanem fejedelem volt. Hamis viszont a (D), ugyanis első királyunk édesanyját Saroltnak hívták; Gizella a felesége volt. Szent István ünnepe augusztus 20-ára esik, ugyanezen a napon ünnepeljük az új kenyeret, hiszen ekkorra már a gabonát országsszerte learatják, és ezen a napon szokás megsütni az első új lisztből készült kenyeret.

Helyes válasz(ok): B C E

12. Egy-egy jeles naphoz, ünnephez szorosan kapcsolódnak a felsorolt kifejezések. Mi a hozzájuk tartozó ünnepek helyes sorrendje a naptárban?

1. busó

2. Luca széke

3. Nemzeti dal

(A) *2. 1. 3.*

(B) *2. 3. 1.*

(C) *1. 3. 2.*

(D) *3. 1. 2.*

(E) *3. 2. 1.*

Megoldás: Az év menetében a hagyományok közül, amelyre a felkínált kifejezések vonatkoznak, a legkorábbi a busójárás. Ez a mohácsi tavaszváró, téltemető népszokás a farsanghoz, farsangvasárnaphoz kapcsolódik, így mozgó ünnep, de semmiképpen nem érhet március idusába, azaz 15-ébe, amikor az 1848-as forradalomra emlékezünk. A forradalom ünnepéhez tartozik szorosan Petőfi Sándor verse, a *Nemzeti dal*, amely tehát a soron következő második ünnepünkre utal. A Luca széke készítése a karácsonyt közvetlenül megelőző időszakhoz tartozik. Jelesül december 13-án, Luca napján kezdik, és 13 napon át, éppen karácsonyig készítik a jelképes tárgyat.

A helyes sorrend e szerint: *1. 3. 2.*

Helyes válasz(ok): C

13. Azokat a névutókat jelöljétek meg, amelyek (a megfelelő szavakkal) válaszolhatnak a *Hol?* és a *Mikor?* kérdésre is!

(A) *között*

(B) *után*

(C) *alatt*

(D) *belül*

(E) *körül*

Megoldás: A megfelelő szövegkörnyezetben mindegyik felkínált névutó alkalmas arra, hogy helyet és időt is kifejezzen. Íme, egy-egy példa ennek alátámasztására:

(A) *négy fal között; hét és nyolc óra között.* (B) *rögtön a lámpás keresztveződés után; a nyelvtanóra után.*

(C) *az eresz alatt; az előadás alatt.* (D) *az épületen belül; fél órán belül.* (E) *itt valahol, a ház körül; reggel hét körül.*

Helyes válasz(ok): A B C D E

5. osztály

1. A helyesen írt szavak kezdőbetűiből az előfordulás sorrendjében egy újabb szó jön ki. Mit jelent ez a szó?
bólya, valószínű, tanúsít, ahhoz, állhatatos, jegyzés, lopóddzik, rebesgeti

(A) *kenhető tejtermék* (B) *kopasz* (C) *mélyedést, üreget vés*
(D) *hegedő seb* (E) *teljesen kinyit valamit*

Megoldás: Helyesen írtuk a következő szavakat: *tanúsít, ahhoz, rebesgeti*. Ezek kezdőbetűiből a *tar* melléknév olvasható össze, amelynek jelentése: 'kopasz'. A többi szó helyesen: *bója, valószínű, állhatatos, jegyzés, lopóddzik*.

Helyes válasz(ok): B

2. Mely esetekben lehet egyetlen betűt beilleszteni a vonalra, hogy egy olyan szó jöjjön létre, amelyik visszafele olvasva, mondva is értelmes?

Például: *B_L: BÁL → LÁB*

(A) *TÚ_* (B) *R_ZS* (C) *P_R* (D) *_ŐR* (E) *CSA_*

Megoldás: Mindegyik felkínált esetben található egy-egy megfelelő betű: *TÚR → RÚT; RÚZS → ZSÚR; POR → ROP; TÓR → RÓT; CSAK → KACS*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. Olvassátok el az idézetet, majd jelöljétek meg az igaz állításokat!

„Vuk lejjebb állt, mint az idegen róka, és nem értette annak meghunyászkodását. Az előbb még a vízbe akarta lökni...”

- (A) *Az idézett mű szerzője írta a Kinizsi Pál című ifjúsági regényt is.*
(B) *Vuk egy vadkacsát ejtett zsákmányul, amikor az idegen róka megzavarta.*
(C) *A meghunyászkodó idegen rókát Csusznak hívják.*
(D) *A 'meghunyászkodás' kibékülést jelent.*
(E) *Az idézet pontosan két toldalékos köznevet tartalmaz.*

Megoldás: Az idézet Fekete István *Vuk* című regényéből származik. A *Kinizsi Pál* című ifjúsági regényt nem ő, hanem Tatay Sándor írta. Az idézett részlet azt a pillanatot írja le, amikor a kisoroka elfogja élete első vadászsákmányát, egy vadkacsát. Az idegen róka, a gyáva és alattomos Sut, éppen elvette volna tőle, ha Karak meg nem érkezik. Ezért hunyászkodott meg, ami nem azt jelenti, hogy 'kibékült', hanem hogy gyáván meghátrált, visszavett a nagyképű viselkedéséből. Az idézet toldalékos köznevei: *meghunyászkodását, vízbe*. Ez pontosan kettő.

Helyes válasz(ok): B E

4. Tegyétek betűrendbe az alábbi szavakat! Mely kifejezések felelhetnek meg a betűrend szerinti elsőnek, illetve utolsóknak?

tárnok tárogató tarló tárlat tárna

(A) *ajtónálló* (B) *királyi kincstáros* (C) *learatott termőföld*
(D) *fúvós hangszer* (E) *képzőművészeti kiállítás*

Megoldás: Az első lépés a szavak betűrendbe állítása: *tárlat, tarló, tárna, tárnok, tárogató*. Ehhez ismerni kellett a betűrendbe sorolás egy fontos szabályát, amely szerint alapvetően nem teszünk különbséget egy adott magánhangzó rövid, illetve hosszú változata között. (Ez alól csak akkor van kivétel, ha két egymást követő szó esetében mindössze ez az egy különbség van. Ilyenkor – ahogy az ábécében is – a rövid magánhangzó megelőzi a hosszúzt.) A *tárlat* főnév jelentése 'képzőművészeti kiállítás', a *tárogató* pedig egy fúvós hangszer, amely a Rákóczi-szabadságharc idején vált a szabadság jelképévé a magyarság számára.

Helyes válasz(ok): D E

5. Jelöljétek meg a cselekvést, történést, létezést kifejező szavak (igék) közül a létezést kifejezőket (létigéket)!

(A) *volnánk* (B) *sincs* (C) *előkerült* (D) *lehetséges* (E) *lehetne*

Megoldás: Nyelvünkben az egyetlen létige a *van*. Ennek nyelvtörténeti okokból számos merőben eltérő, rendhagyó alakját ismerjük. A felkínáltak közül ilyen: a *volnánk* (jelen idő, feltételes mód T/1); a *sincs* (az *is* és a *nincs* összeolvadásával keletkezett negatív logikai minőségű alak – jelen idő, kijelentő mód, E/3); a *lehetne* (jelen idő,

feltételes mód, E/3 – ható képzős alak). Az *előkerült* ugyan ige, és valaminek vagy valakinek a meglétére utal, mégsem létige. A *lehetséges* pedig még csak nem is ige, bár a létigéből származó képzett melléknév.

Helyes válasz(ok): A B E

6. Egy-egy jeles naphoz, ünnephez szorosan kapcsolódnak a felsorolt kifejezések. Mi a hozzájuk tartozó ünnepek helyes sorrendje a naptárban?

1. *Nemzeti dal* 2. *Luca széke* 3. *busó* 4. *aradi vértanúk*

(A) 1. 3. 2. 4. (B) 3. 1. 4. 2. (C) 1. 3. 4. 2. (D) 3. 1. 2. 4. (E) 1. 4. 3. 2.

Megoldás: Az év menetében a hagyományok közül, amelyre a felkínált kifejezések vonatkoznak, a legkorábbi a busójárás. Ez a mohácsi tavaszváró, téltemető népszokás a farsanghoz, farsangvasárnaphoz kapcsolódik, így mozgó ünnep, de semmiképpen nem érhet március idusába, azaz 15-ébe, amikor az 1848-as forradalomra emlékezünk. A forradalom ünnepéhez tartozik szorosan Petőfi Sándor verse, a *Nemzeti dal*, amely tehát a soron következő második ünnepünkre utal. Az aradi vértanúkat az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverése után végezték ki '49. október 6-án, amely napot azóta is az ő emléküknék szenteljük. A Luca széke készítése a karácsonyt közvetlenül megelőző időszakhoz tartozik. Jelenül december 13-án, Luca napján kezdik, és 13 napon át, éppen karácsonyig készítik a jelképes tárgyat. A helyes sorrend e szerint: 3. 1. 4. 2.

Helyes válasz(ok): B

7. Jelöljétek meg a számneveket!

(A) *sokadik* (B) *másfél* (C) *rengeteg* (D) *óriási* (E) *kevesebbet*

Megoldás: A felkínáltak közül egyedül az *óriási* nem számnév, hanem melléknév. A *sokadik* határozatlan sor-számnév. A *másfél* határozott tőszámnév. A *rengeteg* 'nagyon sok' jelentésben határozatlan tőszámnév. A *kevesebbet* határozatlan tőszámnév a középfok jelével és a tárgyraggal a végén.

Helyes válasz(ok): A B C E

8. Mely szavak, szó szerkezetek hiányoznak az alábbi idézetből?

„Isten-dicséretre *Én is mennék, mennék,*
Mégis csak kiállok, *mennék,*
De a pásztorok *Nagyok között
S a három királyok. Minden szépet tennék.*”

(A) *örülnek* (B) *boldogok* (C) *Énekelni* (D) *Köszönteni* (E) *Jézuskának*

Megoldás: Az idézet Ady Endre *Kis, karácsonyi ének* című versének két versszaka. Íme, kiegészítve:

„Isten-dicséretre *Én is mennék, mennék,*
Mégis csak kiállok, *Énekelni mennék,*
De boldogok a pásztorok *Nagyok között kis Jézusért*
S a három királyok. *Minden szépet tennék.*”

Helyes válasz(ok): B C

9. A mondáinkból is ismerhető híres személyeket állítottunk párba. Jelöljétek meg az apa-fiú párosításokat! E történelmi nevek írása többféle, így ezt a megoldás szempontjából nem kell figyelembe venni.

(A) *Magor – Ügek* (B) *Bendegúz – Atilla* (C) *Géza – Szent István*
(D) *Álmos – Árpád* (E) *Hunor – Buda*

Megoldás: Helyes apa-fia párosítások a *Bendegúz – Atilla*, a *Géza – Szent István* és az *Álmos – Árpád*. Az (A) és (E) pontokban olvasható *Hunor* és *Magor* testvérek voltak, és apjuk Ménrót vagy másképp Nimród volt. *Ügek* nemzetségfő, és a legtöbb forrás szerint *Álmos vezér* apja volt. *Buda* a hun királynak, *Attilának* volt a testvére, azaz ő is *Bendegúz* fia volt.

Helyes válasz(ok): B C D

10. Játék a betűkkel. Rakjatok ki szavakat a TOBORZÓ főnév betűiből! Mit jelenthet egy-egy így kijött szó?

(A) *ír, vés* (B) *programozható gép, szerkezet*
(C) *söntés, csapszék* (D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*
(E) *visszataszító külsejű, ormótlan*

Megoldás: Mindegyik felkínált meghatározásnak megfelel egy-egy olyan szó, amelyet a TOBORZÓ főnév betűiből rakhatunk ki. (A) *ír, vés*: RÓ. (B) *programozható gép, szerkezet*: ROBOT. (C) *söntés, csapszék*: BOROZÓ. (D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*: BOZOT. (E) *visszataszító külsejű, ormótlan*: TORZ.

Helyes válasz(ok): A B C D E

11. Magyar szóval. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyeknek van jelentésbeli megfelelőjük a felsorolt idegen eredetű kifejezések között!

fiktív, funkcionál, trendi, generáció, konfliktus

- (A) *korszerű* (B) *nemzedék* (C) *hamis*
(D) *működik* (E) *összeütközés*

Megoldás: Nyelvünkben egyfajta nyelvi (sznobizmus) kivagyiság miatt elharapódzott az idegen eredetű szavak használata. Ez egyrészt fölösleges, ha van magyar szó is az adott dologra, másrészt gyakran helytelen is a pontos jelentés ismeretében a hiányában. Lássuk, mit jelentenek a felsorolt idegen eredetű kifejezések: *fiktív* = *képzelt*; *funkcionál* = *működik*; *trendi* = *divatos, közkedvelt*; *korszerű*; *generáció* = *nemzedék*; *konfliktus* = *összeütközés, viszály*.

Helyes válasz(ok): A B D E

12. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Leesik

- (A) 1) *a lábáról* 2) *kisiklik az élete* (B) 1) *a lábáról* 2) *szerelmes lesz*
(C) 1) *a koronája* 2) *lelepleződik* (D) 1) *a tantusz* 2) *megért valamit*
(E) 1) *a magas lóról* 2) *idősödve romlanak a képességei*

Megoldás: A szólás helyesen: *leesik a tantusz*. Ha valakinek „leesik a tantusz”, akkor az illető hirtelen megért valamit. (Régen a telefonpénzt nevezték tantusznak, amely a telefonkészülékben egy kattánással leesett, amikor a telefon kapcsolt a hívó és a hívott között. Ugyaninnen ered az a kifejezés is, hogy „kapsol valaki”, azaz hirtelen megéri, miről van szó.)

Helyes válasz(ok): D

13. Jelöljétek meg a helyesen elválasztott szavakat!

- (A) *fénynya-láb* (B) *hat-árőr* (C) *leg-először*
(D) *hoz-záállás* (E) *va-sutas*

Megoldás: A helyes megoldáshoz ismerni kellett a szótagolás szabályait, és tudni kellett, hogy bizonyos esetekben különbséget teszünk szótagolás és elválasztás között. Látható, hogy a felkínált szavak nincsenek minden lehetséges helyen tagolva, mert azt jellemzően szótagoláskor szoktuk megtenni. Itt annak eldöntése volt a feladat, hogy adott esetben, a sor végére érve el lehet-e választani ott a szót, ahol mi megbontottuk. E szerint helyes a *fénynya-láb* és a *hoz-záállás*, amely esetekben elég volt a szótagolást vizsgálni. Továbbá helyes a *leg-először*, mert itt az összetett szavakra vonatkozó szabály érvényesül, és a *leg-* előtagot leválasztjuk az utótagról. Helytelen a *hat-árőr*, mert egyrészt a szótagolásnak nem felel meg, másrészt ugyanakkor a *hat* és az *ár* szavak nem alkotnak összetett szót.

A *va-sutas* szóösszetételként helyesen: *vas-utas*.

Helyes válasz(ok): A C D

6. osztály

1. Azokat a helyesen írt szavakat jelöljétek meg, amelyekben van teljes hasonulás!

(A) *evvel* (B) *higyj* (C) *szerénnyé* (D) *játszon* (E) *mondja*

Megoldás: Két szempontot kellett figyelembe venni a helyes megoldáshoz. Egyrészt meg kellett állapítani, hogy vannak-e helytelenül írt szavak az A – E pontokban. Bizony vannak: a *higyj* helyesen *higgy*; valamint a *játszon* írása *játsszon*. Ezekkel tehát nem is kellett foglalkozni a második szempont tekintetében, amely a megadott mássalhangzótörvény felismerése volt. Teljes hasonulást két esetben találunk. Az *evvel* szóalak már azért is érdekes, mert ez az 'ezzel' ritkábban használt rokon értelmű párja, és gyakran szokás kétségbe vonni a helyességét is. Pedig a magyar nyelv része, és nyugodtan használható. Azért is érdekes, mert a hasonulásnak a ritkább, visszafelé ható változata van benne: a *z* hasonul az *öt* követő *v*-hez. (Holott az esetek elsősorban többségében a *-val*, *-vel* rag *v*-je szokott hasonulni az előtte álló mássalhangzóhoz.) Teljes hasonulás érvényesül továbbá a *szerénnyé* szóalakban, hiszen a *-vé* rag *v*-je hasonul a szóvégi *ny*-hez. A *mondja* igében a *d* és a *j* találkozásakor nem hasonulás, hanem összeolvadás történik, kiejtve: 'mongya'.

Helyes válasz(ok): A C

2. Mely esetekben lehet egyetlen betűt beilleszteni a vonalra, hogy egy olyan szó jöjjön létre, amelyik visszafele olvasva is értelmes?

Például: *B_L: BÁL → LÁB*

(A) *R_C* (B) *ZS_R* (C) *S_T* (D) *_ÓD* (E) *A_Ó*

Megoldás: Mindegyik felkínált esetben található egy-egy megfelelő betű: *RÁC → CÁR*; *ZSÚR → RÚZS*; *SUT → TUS*; *MÓD → DÓM*; *ADÓ → ÓDA*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. Jelöljétek meg azt a három szót, amelyek azonos szerkezetűek, tehát amelyekben a szóelemek sorrendje ugyanaz!

(A) *mosogatással* (B) *kékitőt* (C) *húzhatnátok*
(D) *sorozatos* (E) *vadászatról*

Megoldás: Szótő + képző + képző + rag (1 + 2 + 2 + 4) a sorrendje a következő szavaknak: *mos-ogat-ás-sal*; *kék-ít-ő-t*; *vad-ász-at-ról*. A másik kettő így bontható elemekre: *húz-hat-ná-tok*: szótő + képző + jel + rag; *sor-oz-at-os*: szótő + képző + képző + képző.

Helyes válasz(ok): A B E

4. A mondáinkból is ismerhető híres személyeket állítottunk párba. Jelöljétek meg az apa-fiú párosításokat! E történelmi nevek írása többféle, így ezt a megoldás szempontjából nem kell figyelembe venni.

(A) *Magor – Ügek* (B) *Bendegúz – Atilla* (C) *Géza – Szent István*
(D) *Álmos – Árpád* (E) *Hunor – Buda*

Megoldás: Helyes apa-fia párosítások a *Bendegúz – Atilla*, a *Géza – Szent István* és az *Álmos – Árpád*. Az (A) és (E) pontokban olvasható *Hunor* és *Magor* testvérek voltak, és apjuk Ménrót vagy másképp Nimród volt. *Ügek* nemzetségfő, és a legtöbb forrás szerint *Álmos vezér* apja volt. *Buda* a hun királynak, *Attilának* volt a testvére, azaz ő is *Bendegúz* fia volt.

Helyes válasz(ok): B C D

5. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyek írásában egyaránt érvényesül az egyszerűsítés és a hagyomány elve!

(A) *súllyal* (B) *Dessewffy* (C) *hüvelykujjal*
(D) *asszonnyá* (E) *Kiss-sel*

Megoldás: Két esetben érvényesül mindkét helyesírási alapelv. A *súllyal* szóban a hagyomány elve miatt írunk *ly*-t; és hogy ne kétszer kelljen írni egymás után, csak az *l* kettőződik, ami az egyszerűsítésből következik. A *hüvelykujjal* szóalak esetében is a hagyomány elvét követi az *ly*, és az egyszerűsítésnek köszönhetjük, hogy nem kell három *j*-t leírunk, hiszen a szótő eleve két *j*-re végződik, amelyhez kapcsolódna a *val* rag *j*-vé hasonult *v*-je. A *Dessewffy* és a *Kiss-sel* írásában csak a hagyomány elve érvényesül, míg az *asszonnyá* ragos főnév esetében csak az egyszerűsítés, bár az mindjárt kétszer is.

Helyes válasz(ok): A C

6. Az *Úti levelek* című műből idézünk. Jelöljétek meg az igaz állításokat!
- „Kedves barátom, levelet kapsz s illetőleg leveleket fogsz kapni tőlem, s azon egyszerű okból, mert nem ígértem, hogy írni fogok neked. Csak az ne várjon tőlem levelet, kinek megígértem, mert bizonyos lehet benne, hogy oly hiába fogja várni, mint a cinkotai bakter az angol koronát.”
- (A) A megszólított kedves barát: Arany János.
 (B) Az idézett mű az 1848-as forradalom előtt keletkezett.
 (C) A szerző az *Úti levelek* írásakor még nem töltötte be a 25. életévét.
 (D) A szerző valójában fiktív leveleket írt, azaz nem adta őket postára.
 (E) A részlet pontosan négy melléknevet tartalmaz.

Megoldás: Az idézett művet Petőfi Sándor írta.

Teljes címe: *Úti levelek Kerényi Frigyeshez*. Ezek szerint nem írhatta őket Arany Jánosnak, bár kétségkívül ő is kedves barátja volt, mi több, éppen az itt leírt útja során Aranyékát is meglátogatta.

Igaz a (B) állítás; a költő 1847 tavaszán és nyarán beutazta az ország egy tekintélyes részét, főleg a Felvidéket, és erről az útvjáról írta a leveleket. Minthogy 1823-ban született, ekkor még csak 24 éves, tehát igaz a (C) is.

Az *Úti levelek* nem egy magánlevelezés összegyűjtött darabjait, hanem egy irodalmi műfaj, úgynevezett „fiktív levél” fejezeteit tartalmazza. Ez azt jelenti, hogy az író a levélforma kínálta (stílusbeli) lehetőségeket kihasználja ugyan, ám „leveleit” nem küldi el a szokásos módon. Tehát igaz a (D) állítás is. Hamis azonban az (E); a részlet melléknevei: *kedves, egyszerű, bizonyos, cinkotai, angol* – ez mindösszesen öt.

Helyes válasz(ok): B C D

7. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyekben a toldalék rag, vagy lehet rag!

(A) *kutat* (B) *termek* (C) *süti* (D) *várnak* (E) *írók*

Megoldás: A felkínált szavak közül négyre is igaz, hogy azonos alakú szóként, kétféleképpen is értelmezhetők, miáltal a toldalék is hol képző, hol jel, hol pedig rag. Lássuk őket egyenként. (A) *kutat* 1) a 'keres' jelentésű ige jelen idejű, kijelentő módú alakja egyes szám harmadik személyben, és ez esetben nem jelenik meg a végén toldalék; 2) a 'kút' főnév tárgyragos alakja. (B) *termek* 1) a 'terem' főnév többes száma, tehát jel zárja; 2) a 'terem' ige jelenidő, kijelentő mód, egyes szám első személyű formája, amelyet személyrag zár. (C) *süti* 1) a 'sütemény' kicsinyítő képzős, rövidített változata; 2) a 'süt' ige határozott ragozása, amiért a kijelentő mód, E/3-as alak ellenére is megjelenik rajta az igei személyrag. (D) *várnak* – érdekesség, hogy akár igének, akár főnévnek tekintjük, rag zárja le: 1) igeiként jelen idő, kijelentő mód, T/3; 2) főnévként a 'vár' határozóragos alakja. (E) *írók*: ez az egyetlen szóalak, amelynek záródása nem lehet rag. Érdekesség, hogy azonos alakú szó, mert nem csak a tollforgató művészeket jelenti, hanem egyfajta tejtermék neve is. Ám így is, úgy is főnév, tehát a *k* a végén a többes szám jele. (Ha rövid *o*-val írtuk volna, az esetben az 'ír' ige ragozott alakja lenne: 'írok'.)

Helyes válasz(ok): A B C D

8. Magyar szóval. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyeknek van jelentésbeli megfelelőjük a felsorolt idegen eredetű kifejezések között!

fanatikus, generáció, konfliktus, szimulál, celeb

(A) *színlel* (B) *művész* (C) *vakbuzgó* (D) *vereség* (E) *nemzedék*

Megoldás: Nyelvünkben egyfajta nyelvi (sznobizmus) kivagyiság miatt elharapódzott az idegen eredetű szavak használata. Ez egyrészt fölösleges, ha van magyar szó is az adott dologra, másrészt gyakran helytelen is a pontos jelentés ismeretének a hiányában. Lássuk, mit jelentenek a felsorolt idegen eredetű kifejezések:

fanatikus = *vakbuzgó*; *generáció* = *nemzedék*; *konfliktus* = *összeütközés, viszály*; *szimulál* = *színlel*;
celeb = „felkapott” híresség.

Helyes válasz(ok): A C E

9. Arany János *Rege a csodaszarvasról* című költeményéből idézünk két versszakot hiányosan. Milyen állatnevek hiányoznak a részletből?

„Gím után ők egyre törnek
 Pusztá martján sós tengernek,
 Hol a , hol a
 Sohasem járt, eltévedne.

De a párduc, vad
 Végig üvölt a nagy pusztán,
 Sárga ott kölykezik,
 Fiát eszi, ha éhezik.”

(A) *szarvas* (B) *farkas* (C) *vadkan* (D) *oroszlán* (E) *tigris*

Megoldás: Íme, a két versszak kiegészítve:

„Gím után ők egyre törnek
Pusztá martján sós tengernek,
Hol a farkas, hol a medve
Sohasem járt, eltévedne.

De a párduc, vad oroszlán
Végig üvölt a nagy pusztán,
Sárga tigris ott kölykezik,
Fiát eszi, ha éhezik.”

Helyes válasz(ok): B D E

10. Játék a betűkkel. Rakjatok ki szavakat a TOBORZÓ főnév betűiből! Mit jelenthet egy-egy így kijött szó?

(A) ír, vés

(B) söntés, csapszék

(C) eszközzel ütlegel

(D) cserjés, kusza, bokros növényzet

(E) programozható gép, szerkezet

Megoldás: Mindegyik felkínált meghatározásnak megfelel egy-egy olyan szó, amelyet a TOBORZÓ főnév betűiből rakhatunk ki. (A) ír, vés: RÓ. (B) söntés, csapszék: BOROZÓ. (C) eszközzel ütlegel: BOTOZ (D) cserjés, kusza, bokros növényzet: BOZÓT. (E) programozható gép, szerkezet: ROBOT.

Helyes válasz(ok): A B C D E

11. Mik találhatók meg az alábbiak közül az Ószövetségben?

(A) Jézus feltámadásának története

(B) Máté evangéliuma

(C) Mózes V. könyve

(D) az özönvíz története

(E) Daidalosz és Ikarosz története

Megoldás: Az Ószövetségben vagy régiesebb nevén Ótestamentumban olvashatjuk Mózesnek mind az öt könyvét, tehát az ötödiket is, illetve az özönvíz történetét, Mózes első könyvében. Jézus életéről, tanításairól, haláláról és feltámadásáról az Újszövetség ír nagyobb részt az evangéliumokban, köztük a Máté evangéliumában. Daidalosz és Ikarosz története a görög mitológia része.

Helyes válasz(ok): C D

12. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Leszedi róla

(A) 1) a kezét 2) nem bántja többet

(B) 1) a leplet 2) elárulja

(C) 1) a koronáját 2) leleplezi

(D) 1) a gyeplőt 2) szabadon engedi

(E) 1) a keresztvizet 2) nagyon leszidja

Megoldás: A szólás helyesen: *leszedi róla a keresztvizet*. Ez azt jelenti, hogy valakit nagyon leszid, leteremt.

Helyes válasz(ok): E

13. Azokat a kifejezéseket, meghatározásokat jelöljétek meg, amelyeknek megfelel egy olyan azonos alakú szó, illetve toldalékos szóalak, amelyik akár két szófajú is lehet!

(A) habzsol

(B) gödör

(C) retteg

(D) diplomáciai képviselő

(E) himbálózik, lengő mozgást végez

Megoldás: Mindegyik felkínált kifejezésnek, illetve meghatározásnak megfelel egy-egy eltérő szófajú azonos alakú szópár. (A) fal; (B) verem; (C) fél; (D) követ; (E) ing.

Helyes válasz(ok): A B C D E

7. osztály

1. Jelöljétek meg a helyesen írt, felszólító módú, határozott ragozású igéket!

(A) *mond* (B) *told* (C) *hozz* (D) *higgyék* (E) *játszátok*

Megoldás: Két szempontot kellett figyelembe venni a helyes megoldáshoz. A helyesen írt felszólító módnak és a határozott ragozásnak is megfelel 1) a *told* igealak, amely ebben a formában a 'tol' ige felszólító módja; 2) a *higgyék*, amely a 'hisz' többes szám harmadik személyű alakja. (Ugyanezek általános ragozás esetén: 'tolj', illetve 'higgyenek'.) A *mond* így írva nem felszólító, hanem kijelentő módban áll. Gyakori helyesírási hiba a második *d* betű elmaradása. A *hozz* ugyan felszólító módú, de általános ragozású; határozott ragozásban 'hozd'. A *játszátok* alak mindenképpen hibás. Érdekeség, hogy a határozott ragozás esetén mind kijelentő, mind felszólító módban *ssz-szel* kell írni: *játsszátok*.

Helyes válasz(ok): B D

2. Mely kifejezéseknek, meghatározásoknak felel meg egy-egy olyan szó, amelyik visszafele egy másik értelmes szót, esetleg toldalékos szóalakot ad?

Például: „filmszínház” = *mozi* → *izom*.

(A) *üres házhely* (B) *mogorva* (C) *szörny*
(D) *idős, élemedett* (E) *parlagon hagyott, bevetetlen szántó föld*

Megoldás: Mindegyik megadott kifejezéshez, meghatározáshoz találunk egy-egy a kiírásnak megfelelő szót.

(A) *telek* → *kelet*; (B) *komor* → *romok*; (C) *rém* → *mér*; (D) *vén* → *név*; (E) *ugar* → *ragu*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. Azokat a verslábakat jelöljétek meg, amelyek neve mellett a helyes ritmusképlet áll! ($U = ti$; $- = tá$.)

(A) *jambus*: $- U$ (B) *jambus*: $U -$ (C) *spondeus*: $--$
(D) *daktilus*: $-- U$ (E) *daktilus*: $- U U$

Megoldás: Jambusokkal, azaz jambikus lejtésű sorokkal többek között Arany János *A walesi bárdok* című balladája megismerésekor találkozhattatok. Ennek ritmusképlete: $U -$. Daktilusokból és spondeusokból áll a hexameter, amely az epigrammáknak – például *A thermopülei hősök sírfelirata* – az egyik alkotó sora. A daktilus képlete: $- UU$, a spondeusé: $--$.

Helyes válasz(ok): B C E

4. Pontosán hány ragos főnév van Csokonai Vitéz Mihály *Tartózkodó kérelem* című szerelmes versében?

(A) 4 (B) 5 (C) 6 (D) 7 (E) 8

Megoldás: A vers ragos főnevei: *szerelemnek, sebemnek, gondot, szókkal, csókkal, válaszodért*. Ez összesen hat. A helyes megoldáshoz ügyelni kellett arra, hogy más toldalékos alakokat ne számoljunk a ragos főnevek közé – ilyen például a *tüze*, amelyen birtokos személyjel áll. Továbbá becsapós lehetett, hogy a versben *tulipántként* szereplő szó ebben, a régies formájában, nem tárgyragos alak.

Helyes válasz(ok): C

5. Milyen névmásokra van példa a felsorolásban?

magunkra, egymásért, ami, nekünk, akármivel

(A) *általános* (B) *kérdő* (C) *birtokos* (D) *személyes* (E) *kölcsönös*

Megoldás: A felkínált névmások többsége ragozott alak, ami megnehezíthette a felismerést, de nem változtat az adott névmás besorolásán. Lássuk őket sorjában: *magunkra* visszaható; *egymásért* kölcsönös; *ami* vonatkozó; *nekünk* személyes; *akármivel* általános.

Helyes válasz(ok): A D E

6. Jelöljétek meg az irodalmi művekre vonatkozó állítások közül az igazakat!

(A) *Szent Lászlót a Tordai-hasadék eredetmondájában a kunok üldözik.*
(B) *Közműves Kelemenné kocsisa vissza akar fordulni a Déva felé vezető útról.*
(C) *Csörsz, avar király úgy halt meg, hogy belefűlladt az általa ásatott árokba.*
(D) *Döbrögi a 3. verés után nem bánik többé törvénytelenül az emberekkel.*
(E) *Jumurdzsák álruhában Balogh Tamásként mutatkozott be Cecey Évának.*

Megoldás: Igaz az (A) állítás: Szent László mondáiban többször is megjelennek a kunok. Ezúttal is velük kerül összetűzésbe, ám a maroknyi testőrség nem vehette fel a harcot a többszörös túlerővel, ezért inkább igyekeztek kimenekíteni a királyt, aki eközben segítségért imádkozott, mire a hegy megrepedt, s amire a kunok odaértek, hatalmas szakadék tátongott előttük.

Igaz a (B) is, ugyanis a kocsis álmodt lát éjjel, s abban azt, hogy nagy baj éri Kőműves Kelemennét, aki azonban nem hallgat az intő szóra. Hamis a (C), mert az avar király a monda szerint villámcsapás áldozata lett. Ismét igaz a (D): az addig dölyfös uraság tanult a leckéből, amelyet Matyitól kapott, és felhagyott a szegény emberek bántásával. Igaz az (E) is: a talizmánját kereső török ahhoz a cselhez folyamodott, hogy Bornemissza Gergely felesége előtt álruhában, „Balogh Tamásként” jelent meg, és elrabolta a gyermeküket, Jancsit.

Helyes válasz(ok): A B D E

7. Azokat a szóalakokat jelöljétek meg, amelyeken a toldalék rag, vagy lehet rag!

(A) *ötig* (B) *zárát* (C) *telik* (D) *tűzi* (E) *fejem*

Megoldás: A felkínált szavak közül négyre is igaz, hogy azonos alakú szóként, kétféleképpen is értelmezhetők, miáltal a toldalék is hol képző, hol jel, hol pedig rag. Lássuk egyenként. (A) *ötig*: ez az egyetlen felkínált szóalak, amely egyféleképpen értendő, az 'öt' számnév határozóragos alakja. (B) *zárát*: 1) a 'zár' ige műveltető képzős változata, és E/3-ban állván nem jelenik meg rajta igerag; 2) a 'zár' főnév tárgyragos alakja. (C) *telik*: 1) a 'teli' melléknév többes száma, tehát jel zárja le; 2) ikes ige, azaz annak ellenére is rag zárja, hogy E/3-ban van. (D) *tűzi*: 1) *i* képzős melléknév; 2) határozott ragozású ige, amelyet ezúttal is rag zár le dacára az E/3-as formának. (E) *fejem*: 1) a 'fej' főnév birtokos személyjeles alakja; 2) a 'fej' ige határozott ragozású alakja E/1-ben, igei személyrag áll a végén.

Helyes válasz(ok): A B C D E

8. Melyik rímfajta jellemző az alábbi versek valamelyikére?

Arany János: *A walesi bárdok* Kölcsey Ferenc: *Himnusz*

(A) *páros rím* (B) *bokorrím* (C) *félrím*
(D) *keresztírim* (E) *ölelkező rím*

Megoldás: A helyes megoldáshoz fel kellett idézni mindkét műből egy-egy versszakot, illetve a *Himnusz* esetén legalább is négy sort.

A walesi bárdok: „Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A velszi tartomány.”

Ennek rímképlete: x a x a, ugyanis csak a páros sorok csengenek össze. Ezt a megoldást félrímnek hívjuk.

Himnusz: „Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére. ...”

Ez esetben a páratlan sorok a páratlanokkal, a párosok a párosokkal rímelenek. Képlettel: a b a b. Ezt úgy hívjuk, hogy keresztírim.

Helyes válasz(ok): C D

9. Magyar szóval. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyeknek van jelentésbeli megfelelőjük a felsorolt idegen eredetű kifejezések között!

generáció, hipotézis, izolál, incidens, invázió

(A) *elemez, tanulmányoz* (B) *nemzedék* (C) *feltételezés*
(D) *hazugság* (E) *megszállás, behatolás*

Megoldás: Nyelvünkben egyfajta nyelvi (sznobizmus) kivagyiság miatt elharapódzott az idegen eredetű szavak használata. Ez egyrészt fölösleges, ha van magyar szó is az adott dologra, másrészt gyakran helytelen is a pontos jelentés ismeretének a hiányában. Lássuk, mit jelentenek a felsorolt idegen eredetű kifejezések:

generáció = *nemzedék*; *hipotézis* = *feltételezés*; *izolál* = *elszigetel*; *incidens* = *váratlan kellemetlen esemény*; *invázió* = *megszállás, behatolás*.

Helyes válasz(ok): B C E

10. Mely helyesen írt kifejezésekkel, nevekkkel lehet kiegészíteni az alábbi szöveget?

A Toldi család több szállal kötődik Arany János szülőfalujához, , ezért írt a költő a századi hősről. A Toldi műfaja elbeszélő költemény, tehát műnemébe tartozik. A teljes mű trilógia. A történet szerinti második rész a Toldi szerelme, a befejező rész pedig a Toldi

- (A) Nagykőröshöz (B) tizenharmadik (C) tizennegyedik
(D) az epika (E) estélye

Megoldás: Íme, a szöveg helyesen kiegészítve: *A Toldi család több szállal kötődik Arany János szülőfalujához, Nagyszalontához, ezért írt a költő a tizennegyedik századi hősről. A Toldi műfaja elbeszélő költemény, tehát az epika műnemébe tartozik. A teljes mű trilógia. A történet szerinti második rész a Toldi szerelme, a befejező rész pedig a Toldi estéje.*

Helyes válasz(ok): C D

11. Játék a betűkkel. Rakjatok ki szavakat a TOBORZÓ főnév betűiből! Mit jelenthet egy-egy így kijött szó?

- (A) ír, vés (B) söntés, csapszék
(C) lop (D) cserjés, kusza, bokros növényzet
(E) programozható gép, szerkezet

Megoldás: Mindegyik felkínált meghatározásnak megfelel egy-egy olyan szó, amelyet a TOBORZÓ főnév betűiből rakhatunk ki. (A) ír, vés: RÓ. (B) söntés, csapszék: BOROZÓ. (C) lop: OROZ. (D) cserjés, kusza, bokros növényzet: BOZÓT. (E) programozható gép, szerkezet: ROBOT.

Helyes válasz(ok): A B C D E

12. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Ráhúzzák

- (A) 1) a harangot 2) eltemetik (B) 1) a nótáját 2) beolvasnak neki
(C) 1) a lóbőrt 2) elrejtik, bújtatják (D) 1) a rövidebbet 2) kiszúrnak vele
(E) 1) a vizes lepedőt 2) nagyon elbánnak vele valamilyen rossz tettéért

Megoldás: A szólás helyesen: *ráhúzzák a vizes lepedőt.* Akivel ezt teszik, azt bizony alaposan elnáspángolják, elbánnak vele valamilyen rossz tettéért.

Helyes válasz(ok): E

13. Jelöljétek meg a helyesen írt igeneveket!

- (A) dolgoznotok (B) szervezet (C) szolván
(D) birkózó (E) elolvasandó

Megoldás: Helyesen írt alakok a következők: *dolgoznotok* – ez a 'dolgozni' főnévi igenév személyragos alakja; *birkózó* – a 'birkózik' igéből képzett folyamatos, avagy jelen idejű melléknévi igenév; *elolvasandó* – beálló melléknévi igenév.

Igenévi formát ölt a *szolván*, csak hogy így írva helytelen, mert *ó*-val kell írni: 'szolván' – ez esetben határozói igenév lenne. A *szervezet* nem igenév, hanem főnév. Ahhoz, hogy igenév legyen, úgy kell írni, hogy: *szervezett* – így már befejezett melléknévi igenév.

Helyes válasz(ok): A D E

8. osztály

1. Melyek lehetnek állítmányok az alábbi mondatokból kiemelt szavak közül?

*Ez igaz lehet. Réka erénye a becsület. Jobban kell igyekeznetek.
A kertünkben sok a virág. A mindenség egység.*

- (A) *igaz lehet* (B) *becsület* (C) *kell* (D) *sok* (E) *egység*

Megoldás: Névszói-igei állítmány az *igaz lehet* az első mondatban. Nem mindig könnyű felismerni a pusztán névszóból álló állítmányt, illetve nem könnyű megkülönböztetni az alanytól. Sokszor csak a hangsúlyozás dönt, de azt itt értelemszerűen nem tudjuk segítségül hívni. (Gondoljunk például az „Ez az!” mondatra.) A második mondat állítmánya a *becsület* főnév. Erre úgy is rátekinthetünk, ha megváltoztatjuk a mondat modalitását vagy idejét. Ez esetben értelemszerűen a *becsület* szó kap egy létigét segítségül. A névszói állítmányoknál maradva: a negyedik mondatban ilyen a *sok* számnév. Ha azt írjuk volna, hogy „...*sok virág van.*”, akkor természetesen mennyiségjelzőről beszélnénk. Ám itt a *virág* alanyról állapítunk meg valamit; azt, hogy *sok*. Ahogy azt is állíthattuk volna, hogy 'szép' vagy 'piros'. Ezúttal is segíthet a mód vagy az idő megváltoztatása. Ugyanígy az utolsó mondat esetében, de itt az is célra vezethet, ha egy kicsit változtatunk a szóalakon: 'A mindenség egységes.' – ebből még nyilvánvalóbb, hogy a 'mindenség' alany, és róla állítunk valamit. A *kell* ige lényegében szinte mindig állítmány, hacsak nem magáról az ígéről mondunk valamit, mint éppen ez a mondat... Ez esetben az igei állítmányhoz gyakran tartozik főnévi igenévi alany, ahogy az a harmadik mondatban is olvasható.

Helyes válasz(ok): A B C D E

2. Mely kifejezéseknek, meghatározásoknak felel meg egy-egy olyan szó, amelyik visszafele egy másik értelmes szót, esetleg toldalékos szóalakot ad?

Például: „*filmszínház*” = *mozi* → *izom*.

- (A) *ráma* (B) *kiáltozik* (C) *láp*
(D) *élemedett, idő* (E) *kúszónövény, a sörgyártás alapanyaga*

Megoldás: Mindegyik megadott kifejezéshez, meghatározáshoz találunk egy-egy a kiírásnak megfelelő szót.

(A) *keret* → *terek*; (B) *kiabál* → *lábaik*; (C) *ingovány* → *nyávogni* vagy:

mocsár → *rácsom*; (D) *vén* → *név*; (E) *komló* → *ólmok*.

Helyes válasz(ok): A B C D E

3. Olvassátok el az idézetet, majd jelöljétek meg az igaz állításokat!

*„Az nagy széles mező, az szép liget, erdő sétáló palotájok,
Az utaknak lese, kemény harcok helye tanuló oskolájok...”*

- (A) *Az idézett mű 15. századi.* (B) *E versét dallamra írta a költő.*
(C) *A részlet tartalmaz metaforát.* (D) *A szerző végvári vitéz is volt.*
(E) *A költő részese volt Báthory István, lengyel király udvari életének.*

Megoldás: A költemény, amelyből idéztünk, Balassi Bálint *Egy katonaének* című verse. A költő 1554-től 1594-ig élt, tehát életműve is a 16. században keletkezett. Ahogy minden versét, úgy ezt is előre meghatározott, korabeli dallamra írta Balassi Bálint, amit úgynevezett nótajelzéssel is megerősített. A részletnek lényegében minden szava valamilyen metafora részét képezi. Teljes főnévi metafora például, ahogy a mezőt, a ligetet és az erdőt a palotával azonosítja a költő. Igaz a (D) állítás is, hiszen Balassi nemcsak toll-, hanem kardforgatással is gyakran foglalkozott, tán még gyakrabban az előbbinél. Olyannyira, hogy életét is csatában vesztette el Esztergom várának ostromakor. Igaz végül az (E) is: valóban elkísérte Báthoryt annak lengyel királyi választásakor.

Helyes válasz(ok): B C D E

4. Jelöljétek meg a helyesen írt határozós szóösszetételeket!

- (A) *szívdobogva* (B) *nyársonszült* (C) *mondvacsinált*
(D) *százszorszép* (E) *félkész*

Megoldás: Helyesen írt határozós szóösszetételek a következők: *mondvacsinált* – az előtag módhatározó; *százszorszép* – az előtag számhatározó; *félkész* – az előtag 'félig' jelentésben állapothatározó. Határozós összetett szó van a (B) pontban is, ám helytelenül. Helyesen: *nyársonszült*. A *szívdobogva* alanyi alárendelő szóösszetétel.

Helyes válasz(ok): C D E

5. Mely szavak betűinek átrendezésével rakható ki a honfoglaló hét magyar **törzs** valamelyikének a neve?

(A) OMLÁS (B) ESZIK (C) RÁNTJA (D) NŐJE (E) PÁRÁD

Megoldás: A honfoglalás korának tulajdonnevei rakhatók ki az A – E pontok szavaiból, de közülük csak három nevez meg egy-egy törzset. Íme, sorrendben: ÁLMOS, KESZI, TARJÁN, JENŐ, ÁRPÁD. Álmos és Árpád (apa és fia) a törzsszövetség vezetői voltak. Keszi, Tarján és Jenő három a hét törzsből.

Helyes válasz(ok): B C D

6. Magyar szóval. Azokat a szavakat jelöljétek meg, amelyeknek van jelentésbeli megfelelőjük a felsorolt idegen eredetű kifejezések között!

referál, potenciális, generáció, kompenzál, misztikus

(A) titokzatos (B) nemzedék (C) válaszol (D) lehetséges (E) vigasztal

Megoldás: Nyelvünkben egyfajta nyelvi (sznobizmus) kivagyiság miatt elharapódzott az idegen eredetű szavak használata. Ez egyrészt fölösleges, ha van magyar szó is az adott dologra, másrészt gyakran helytelen is a pontos jelentés ismeretének a hiányában. Lássuk, mit jelentenek a felsorolt idegen eredetű kifejezések:

referál = beszámol, jelentést tesz; potenciális = lehetséges; generáció = nemzedék; kompenzál = kárpótol, kiegyenlít; misztikus = titokzatos.

Helyes válasz(ok): A B D

7. Mely szóalakok toldaléka képző, illetve lehet képző?

(A) ötös (B) várat (C) tűzi (D) olvasott (E) költő

Megoldás: Melléknévképző (-s) zárja az *ötös* szót, amely az 'öt' számnévből származik. A *várat* szóalak esetében azonos alakú szóval van dolgunk. Tekinthejtük a 'vár' főnév tárgyragos alakjának, de az ugyancsak 'vár' ige (*at*) műveltető képzős változatának is. Szintén azonos alakú szó a *tűzi*, amely egyfelől határozott ragozású ige, és ez esetben igei személyrag áll a végén; ám másfelől a 'tűz' főnévből *i* képzővel létrehozott melléknév. Érdekes az *olvasott* szó. Az első, ami a legtöbb embernek beugrik az az ige múlt ideje. Csakhogy ugyanez a szóalak lehet befejezett melléknévi igenév is. Így viszont ennek a képzője zárja le a szóalakot. A *költő* szó tekinthető főnévnek, sőt az esetek többségében mint ilyet használjuk, és ez esetben a végződését a leíró nyelvtan szempontjából nem vesszük toldaléknak. Viszont a 'költ' igéből származó folyamatos melléknévi igenévként az *ő* képző.

Helyes válasz(ok): A B C D E

8. Játék a betűkkel. Rakjatok ki szavakat a TOBORZÓ főnév betűiből! Mit jelenthet egy-egy így kijött szó?

(A) *balga, ostoba* (B) *megcsonkult szobor*
 (C) *lop* (D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*
 (E) *korábbi évben termett szőlőből készült ital*

Megoldás: Mindegyik felkínált meghatározásnak megfelel egy-egy olyan szó, amelyet a TOBORZÓ főnév betűiből rakhatunk ki. (A) *balga, ostoba*: BOTOR. (B) *megcsonkult szobor*: TORZÓ. (C) *lop*: OROZ. (D) *cserjés, kusza, bokros növényzet*: BOZÓT. (E) *korábbi évben termett szőlőből készült ital*: ÓBOR.

Helyes válasz(ok): A B C D E

9. Milyen határozókra van példa Petőfi Sándor *Nemzeti dal* című költeményének negyedik versszakában?

(A) *állandó határozó* (B) *eszközhatórozó* (C) *időhatározó*
 (D) *hasonlító határozó* (E) *célhatározó*

Megoldás: Az első lépés a kérdéses versszak felidézése:

*„Fényesebb a láncnál a kard,
 Jobban ékesíti a kart,
 És mi mégis láncot hordtunk!
 Ide veled, régi kardunk!
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!”*

Állandó határozóra példa az *istenére*, hiszen a *-re* rag az 'esküszik' ige vonzata, azaz állandó határozója. Időhatározó a *tovább* és hasonlító a *láncnál*. Eszköz- és célhatározó nincs a negyedik versszakban.

Helyes válasz(ok): A C D

10. Két versből idézünk. Kik a szerzői?

„Életem képe ez. – Már elestvéledtem,
Béborult az élet vidám álorcája!”

„Péter és Pál (tudjuk) nyárban
Összeférnek a naptárban...”

(A) Arany János

(B) Kölcsey Ferenc

(C) Petőfi Sándor

(D) Berzsenyi Dániel

(E) Csokonai Vitéz Mihály

Megoldás: Az első idézet Berzsenyi Dániel *Levéltöredék barátjának* című verséből származik. A második részletet Arany János *A fülemile* című verséből vettük.

Helyes válasz(ok): A D

11. Hányszor fordul elő összesen jel és rag az előző feladat két idézetében?

(Csak a valóban megjelenő, látható toldalékokat kell figyelembe venni, az úgynevezett zéró fokon álló toldalékokat nem.)

(A) 5 jel és 6 rag

(B) 5 jel és 5 rag

(C) 4 jel és 5 rag

(D) 4 jel és 4 rag

(E) 5 jel és 4 rag

Megoldás: Lássuk első lépésként a jellel ellátott szavakat: *életem* (birtokos személyjel); *képe* (birtokos személyjel); *elestvéledtem* (a *t* a múlt idő jele); *Béborult* (a *t* a múlt idő jele); *álorcája* (birtokos személyjel).

A ragos alakok: *elestvéledtem* (igei személyrag); *tudjuk* (igei személyrag); *nyárban* (határozórag); *Összeférnek* (igei személyrag); *naptárban* (határozórag). E szerint mindkét toldalékfajta ötször fordul elő.

Helyes válasz(ok): B

12. Melyik szó hiányzik a szólásból (1), és mi a szólás jelentése (2)?

Ráhúzzák

(A) 1) a harangot 2) eltemetik

(B) 1) a nótáját 2) beolvasnak neki

(C) 1) a lóbőrt 2) elrejtik, bújtatják

(D) 1) a rövidebbet 2) kiszúrnak vele

(E) 1) a vizes lepedőt 2) nagyon elbánnak vele valamilyen rossz tettéért

Megoldás: A szólás helyesen: *ráhúzzák a vizes lepedőt*. Akivel ezt teszik, azt bizony alaposan elnásámpangolják, elbánnak vele valamilyen rossz tettéért.

Helyes válasz(ok): E

13. A helyesen írt szavak kezdőbetűiből a sorrend megtartásával összeolvasható egy újabb szó. Milyen szófajú lehet?

folyjon, lőjj, még egyszer, ehhez, ahoz, néha-néha, tanúsít, ironikus

(A) befejezett melléknévi igenév

(B) melléknév

(C) határozószó

(D) határozott ragozású ige

(E) tárgyragos főnév

Megoldás: A felsorolás helyesen írt szavai: *folyjon, ehhez, néha-néha, tanúsít*. Ezek kezdőbetűiből a **fant** szóalak olvasható össze, amely azonos alakú szóként lehet határozószó 'fenn' jelentésben, valamint lehet befejezett melléknévi igenév, amely a 'fen' igéből származik, például 'az élesre fent kés'.

A többi kifejezés helyesen: *lőj, még egyszer, ahoz, ironikus*.

Helyes válasz(ok): A C